

пришвидшило появу епосу в його героїчному та київському циклах, куди легко, проте дозовано прививались християнські обрядові принципи та цінності.

Книжність візантійсько-болгарського кола передавала Русі готові та ясні істини, і першими їх засвоїли руські книжники як зразок для власного життя. Саме практична, свято-подвижницька ідея стала основою руської книжності. Видима легкість засвоєння народом зовнішньої сторони православ'я разом із епічними структурами не поставила перед культурою проблеми свідомого, довгого та організованого протистояння нової віри старій народній язичницькій мудрості, представниками якої залишилась «збірна дрібнота народної свідомості», бо сама народна мудрість у своєму епічному оформленні прийняла обрядові принципи православ'я.

Дана особливість поєднання одночасно народної епічної творчості з засвоєнням принципів християнської віри, перш за все пояснює феномен двовір'я не як накладання однієї, християнської культури на іншу, язичницьку, з наступним процесом її витіснення та виживання двовір'я за типом західноєвропейських культур, а формує одразу «двовірну культуру», залишаючи обидва цих потоки відкритими один одному.

Список використаної літератури

1. *Ипатьевская летопись* // Полное собрание русских летописей [предисл. Б. М. Клосса]. – М. : Языки русской культуры. – Т. 2 : Ипатьевская летопись [Репринт. изд.]. – 1998. – 648 с.
2. *Слова и поучения, направленные против языческих верований и обрядов* // Летописи русской литературы и древности [изд. Н. Тихонравовым]. – М. : Типография В. Грачева и комп., 1862. – (Т. IV). – С. 83–112.
3. *Слово св. отца нашего И. Златоуста о том, како первое погани веровали в идолы, и требы им клали. Имена им нарекали* / Н. Гальковскій // Борьба христианства съ остатками язычества въ древней Руси : (Древнерусскія слова и поучения, направленные противъ остатковъ язычества въ народѣ). – М., 1913. – Т. II. – С. 55–63.
4. *Слово о полку Игореве* // Памятники литературы Древней Руси : XII век / [вступ. ст. Д. С. Лихачева ; оформ. худож. В. Вагина]. – М. : Худож. лит., 1980. – 704 с. – С. 373–389.

Резюме

Розглянуто літературу Київської Русі крізь призму взаємодії та взаємовпливів християнського й дохристиянського світоглядів, показано характер співвідношення дохристиянської та християнської релігій; виявлено окремі аспекти взаємовідношення вищезгаданих феноменів у літературі Київської Русі XI–XIII ст.

Ключові слова: дохристиянський світогляд, християнство, література Київської Русі, книжник.

Summary

Stratonova N. Reflection and comprehension of Kievorussian bibliognosts of pre-Christian beliefs

The purpose of this article is to review the literature of Kievan Rus' in the light of interaction and mutual influence of Christian and pre-Christian worldviews; to open and show the character of the relations of pre-Christian and Christian religions; to reveal some aspects of these relationships in the literature of Kievan Rus in XI–XIII centuries.

Key words: pre-Christian worldview, Christianity, literature of Kievan Rus, the scribe.

Аннотация

Стратонова Н.О. Отображение и осмысление киеворусскими книжниками дохристианских верований

Рассмотрено литературу Киевской Руси сквозь призму взаимодействия и взаимовлияния христианского и дохристианского мировоззрений, показано характер соотношения дохристианской и христианской религий; выявлено аспекты взаимоотношения вышеупомянутых феноменов в литературе Киевской Руси XI–XIII вв.

Ключевые слова: дохристианское мировоззрение, христианство, литература Киевской Руси, книжник.

Надійшла до редакції 11.10.2014 р.

УДК 0447/4

А.В. Поплавська

ВПЛИВ ХРИСТІАНСТВА НА КУЛЬТУРУ ГОСТИННОСТІ УКРАЇНЦІВ

Актуальність феномену гостинності зумовлюється багатовіковою традицією шанобливого приймання й частування гостей, притаманного усім народам світу, зокрема й східним слов'янам. Функціонально гостинність сприяє саморегуляції соціуму, забезпечуючи його стабільність в умовах мультикультурного світу й толерантне співіснування з іншими його суб'єктами. Гостинність правомірно вважати притаманною конкретному соціумові модель поведінки, сформовану на основі усталених звичаїв, традицій, локальних норм моралі і права та інших суспільних установок.

На становлення сучасної культури гостинності українського народу визначально вплинуло запровадження християнства на Русі у X ст. Любов до Бога побожної людини пов'язана з любов'ю до ближнього, котрого слід любити «як самого себе», хоча надмір останньої і здатний спричинити прояви егоцентризму та нарцисизму.

Інтерпретація поняття «ближній» зазнала історичної еволюції від фіксування статусу старозавітного одноплемінника (учасника союзу з Богом Яхве) до статусу товариша й співмешканця по планеті. Новозавітне вчення орієнтує на примирення з ближніми, безкорисливу допомогу кожному, хто опинився у скруті й свідомі добродійні вчинки. Складовою останніх є прояви діяльної гостинності – традиції з любов'ю та повагою приймати і частувати гостей.

На думку вітчизняних вчених, міфологічний світогляд русичів як до, так і після запровадження християнства в Київській Русі, формувався під впливом землеробського способу життя. Сакральної сили у наших предків набули рілля, зерно і хліб. Запозичені з язичництва, вони і в православній обрядовості зберігають важливе ритуальне значення. Передовсім господарі прагнули найсмачніше нагодувати прибульця. Вважалося, що гість, який скуштує хліб з сіллю, і, отже, таким чином дістане благословення Господнє, не наважиться скривдити того, хто частує. Стосовно ж таїнства церковної євхаристії існують канонічні відмінності у використанні хліба різними конфесіями: православними – розчинного, а католиками – прісного. І це до певної міри позначилося на виборі сорту хлібу й вірними Христові українцями у різних регіонах нашої держави.

У маловідомому сучасному читачеві творі «Книга добрих скарбів», написаній у першій пол. X ст. арабським мандрівником Ібн-Дастом, підкреслюється гостинність русичів: «Гостей тут шанують та добре ставляться до чужинців, які шукають у них оборони, й з тими, хто часто в них буває, нікому з своїх не дозволяють кривдити й утискати цих людей» [12; 9]. Уславлений київський князь і мислитель В. Мономах (1053-1125 рр.) у своїх «Повчаннях» зазначає, що русичі завжди з повагою ставляться до мандрівника-чужоземця, оскільки він, подорожуючи, багато бачить і знає. Тому, напучує автор своїх нащадків, «куди підете і де станете, – напоїте, нагодуйте краще стороннього; а ще більше вшануйте гостя, звідки він до вас [не] прийде, – чи простий, чи знатний чи посол, – якщо не можете дарунком, [то] їжею і питвом. Вони бо, мимоходячи, прославлять чоловіка по всіх землях – або добрим, або лихим» [7; 64].

У дисертаційному дослідженні З. Сапелкіної «Паломництво як соціокультурне явище: становлення і розвиток в Україні (середина XX – початок XXI ст.)» зазначається, що православна церква протягом століть виробила виважену й обґрунтовану мережу сервісного обслуговування прочан: наявність нічліжних будинків (прототипів готелів) для мандрівників, пунктів їх харчування й навіть супроводжуючих, які надають необхідні послуги паломникам [10; 12]. Потужним центром руського православ'я ставав Київ. Місцями паломництва на Русі є здавна святині Києво-Печерської, Почаївської і Святогорської Лаври. Зазначене зумовило створення при цих православних обителях нічліжних будинків для мандрівників, їдалень і навіть супроводжуючих, які надавали необхідні послуги паломникам [10].

В. Русавською досліджується функціональна природа гостинності, з'ясовуються її особливості як компоненту української побутової культури в етноісторичній ретроспективі. Дослідниця зазначає, що обряди гостинності, підпорядковуючись настановам християнського віросповідання і наповнюючись новим символічним змістом, зберігали традиційну природу та глибинний зв'язок із минулим [8; 8]. Історичними протоформами гостинності правомірно вважати ритуальні жертвопринесення й поминальні обряди, призначені встановити безпечні для людини контакти з істотами потойбічного світ. Причому покійні родичі сприймалися захисниками родини в її земному житті. Сакралізація гостя слугувала доброзичливим спілкуванням не лише з живими, а й померлими, усіякими божествами, небезпечними демонами, вигаданими істотами й природними явищами. Відтак сама гостинність набувала міфологічного характеру [9].

О. Михайлюк розглянув світосприйняття селян через символіку його світогляду й вплив християнства на психологію останнього. Для відображення стану релігійності селян О. Михайлюк застосував термін «двовір'я, в якому поєднав язичницькі традиції й християнське віровчення, постійне співіснування у повсякденному житті обрядовір'я і офіційних релігійних канонів [5; 54].

Незважаючи на певний дослідницький інтерес до вищезазначеної проблематики, для вітчизняної культурології залишається широке поле комплексного вивчення впливу християнства на культуру гостинності українців, що й зумовило мету даної статті – проаналізувати вплив християнства на культуру української гостинності.

За синкретизованими (напівязичницькими й напівхристиянськими) уявленнями, кожен знайомий й тим більше незнайомий прибулець міг виявитися посланником Бога й навіть самим Богом з людським обличчям. «Одного разу набув Ісус Христос вигляду мандрівника-жебрака і йшов селом із двома апостолами», – оповідається в одній з давньоруських побутових легенд. Мотив Бога-Гостя, раніше фіксований у давньогрецьких та індоведичних текстах, сягає хронологічно прадавньої індоєвропейської епохи. Й у подальшому християнство дало моральну санкцію архаїчному феномену.

У культурі християнізованої Русі діяв об'єктивований та уособлений моральний ідеал святості: великого київського князя, дружинника, хороброго витязя – самовідданого захисника своєї вітчизни. Об'єктом особливого шанування русичами ще за життя позначалася постать Володимира Святославовича, хрестителя землі руської, в народних уявленнях Красного Сонечка й відтак наділеного церковним статусом рівноапостольного. Яскраві прояви чесноти гостинності знайшли відображення у тих численних банкетах, які влаштовував Володимир. В його «Житті», розповідається, зокрема, що князь на своєму подвір'ї влаштовував на

свята низку трапез: одну для митрополита з єпископами й іншим духовенством, другу – для жебраків і вбогих, третю – для себе, бояр та мужів нарочитих. Літопис повідомляє про запрошування Володимиром до свого двору старців, на яких чекали їстівні припаси й гроші. Для хворих калік, які не могли туди дістатись, за його наказом доправлялися на возах хліб, м'ясо, риба, горошина, мед та квас у діжах. Щодня у княжій гридниці за участю господаря або без нього влаштовувалися бенкети з боярами, гридами, соцькими, десяцькими і нарочитими мужами. У всіх містах, свідчить Ф. Софонович, Володимир «набудував багато шпиталів для убогих й забезпечив їх великими статками» [3; 90].

Феномен паломництва є важливим для розуміння значення ідеології та культової практики християнства у формуванні культури гостинності. Паломництво (від латин. *Palma* – пальмова гілка, яку привозили з Єрусалиму) – це масова мандрівка вірників по святих місцях, що ґрунтується на вірі, що молитва стає дієвішою саме на святому місці [4; 430]. Паломництво у християнському світі було започатковане з III ст. н.е. під впливом прикладу св. Єлени, сакральна подорож якої завершилася Воздвиженням Хреста Господнього. Паломницький одяг складався з коричневого або сірого плаща, капелюха з широкими полями, доповнюваних косяком, торбою та пляшкою (видовбаним гарбузом). До плаща й капелюха паломниками прикріплювався червоний хрест.

Подальший розвиток культури вітчизняної гостинності відбувався шляхом синтезування детермінованих християнською мораллю норм і правил поведінки. На цьому будується специфіка світського й сакралізованого інваріантів гостинності, яка зумовила функціонування в історії християнського слов'янського світу двох вірогідних моделей, в яких по суті практикувалися різновиди звичаю дарування й віддарювання [11]. Перша з моделей структурно включає в себе: суб'єкта дії (господаря, який зустрічає і пригощає), об'єкта (відвідувача, гостя) й предиката – зустріч і пригощення, бажання приймати гостей, готовність природно творити добро. Тоді як друга модель гостинної комунікації будується на шанобливому ставленні до простих та знатних людей – носіїв властивостей праведності і навіть святості. За давніми слов'янськими віруваннями, прибулець у хаті набував захисту родинного бога, звідси й суворе табу на скривдження гостя («гість у хату – Бог у хату»).

Українська сім'я являє об'єднання, основою якого є шлюб або кровна зрідненість людей. Членів такої сім'ї пов'язують спільність побуту та взаємна моральна відповідальність. Тому у соціокультурному українському бутті завжди домінуючим було поняття оселі, домівки, рідної хати. У процесі формування поняття рідної хати поступово асоціюється з поняттям життєвої стабільності, захищеності людини, а з прийняттям християнського світогляду це синкретичне уявлення перетворюється на цілісний символ віри, надії та любові. Йі до сьогодні українцями хата сприймається як сакральна сутність, наповнена глибокими переживаннями, священними обрядами й духовними злетами [6; 152].

У міфологічних уявленнях українського народу хаті відводилося надзвичайно важливе місце. Її сприймали як створений людиною світ, який відповідає її уявленням [1]. Селянська хата, утілюючи життєвий простір й світоглядний космос українця, поєднувала земне, підземне й небесне начала, уособлюючись трьома сферами буття: небесним (духовним), земним (реальним) та підземним (ірреальним) світами. Дім відтворював картину світу, де чотири стіни дому звернені до чотирьох сторін світу, а тривимірна символіка фундаменту, зрубів та даху відповідала трьом рівням Всесвіту: підземному світові – землі – небу, пов'язаному з Божественними силами. Звідси прикрашання даху хати хрестом, різними Божими створіннями, сакральними фігурами, які просять Небеса послати блага для дому й його домочадців.

Середня частина оселі, представлена власне житлом, поділений стінами на окремі кімнати, є помешканням родинного духу, оберегом родини від різних нещасть, всіляких хвороб й лихих сил. Нижньою частиною хати – її фундаментом, підвалами – символізується зв'язок із потойбіччям, куди відійшли душі покійних родичів. Таким чином, усі конструктивні компоненти української оселі мають важливе значення. У них об'єктивуються духовні народні традиції й душі багатьох поколінь родичів.

Поріг розмежовував зовнішній – чужий, ворожий – і внутрішній світи. Тому через поріг не бажано було вітатися та подавати руку. Потому гостя запрошували до столу – шанованої речі й хатнього престолу. Таке сакральне місце у хаті вимагало низку застережень: нічого зайвого на нього не можна класти, бо решта, крім їжі, є нечистим. Стіл ставився біля сакрального місця у хаті – на покуті, обрамленої лавами, передовсім для споживання їжі сім'єю та її гостями.

Стіл у сучасному його розумінні з'явився в Україні з часів прийняття нею християнства. Його поява пояснюється необхідністю знайти в язичницькій українській хаті місце для божниці. Відтоді кардинально змінилося планування хатнього інтер'єру: піч поставили зліва від входу до хати, стіл на покуті орієнтували на південь.

За християнською традицією навіть селянська хата ототожнювалась із храмом, стіл у ній – з олтарем, голова родини – зі священнослужителем, а прийом їжі символізував жертвність. Навколо столу ритуально водили молодих на весіллі й носили новонароджених. Перенесення ритуальних обрядодій довкола столу сприяло переміщенню почесного місця в хаті на покуть, яке у подальшому визначало увесь розпорядок в хаті і структуру сімейних відносин. Тепер почесне місце у звичайній ситуації перемістилося на покуть, яке обіймав глава родини або почесний гість, при святкуванні весілля – молодий з молодою, народження дитини, – баба-повитуха, тоді як на святкуванні хрестин – кум.

Відповідні зміни сталися і в ідеологічній основі житла – в ній поступово поєдналися дві релігії: язичницька (символом якої залишилася піч) й християнська (її духовним символом ставав стіл). У зазначених умовах стародавні звичаї, раніше не пов'язані з християнством, набули релігійного забарвлення.

Східні слов'яни здавна вважали священною стороною світу схід. Схід разом із сонцем, теплом, а, отже, й життям асоціювався з надіями на кращу долю людини. Схід позначався синім кольором і пов'язувався з мудрістю магії, тишею, спокоєм. При різноманітних замовляннях, заклинаннях та молитов обличчям неодмінно зверталися на схід; запрошуючи гостей на своє весілля, молода йшла по ходу сонця; прадавні слов'яни будували хату дверима на схід.

Прийняття Київською Руссю християнської релігії спричинило переміщення почесної сторони світу в напрямку Візантії – на південь. Була запозичена і візантійська символіка: символом руської державності став червоний колір візантійських імператорів. Південна сторона світу стала асоціюватися з червоним кольором. Проте, за давньою традицією українські християни у своїх молитвах продовжували звертатися на схід і будувати церкви олтарем на схід, пов'язуючи останній з міфологічними уявленнями їхніх предків глибоко укорінений образ сонця, яке сходить. Це світло отожднювалося з поняттям верху, що пов'язувалося з «божественною», «головною», «почесною» стороною.

Тривкість християнізованої родинно-побутової обрядовості в Україні зумовлювалась усталеністю сімейного ладу та атомарністю родини з чіткою статусною субординацією дідів, батьків і дітей і сакральністю батьківського авторитету (family values). Батькове слово сприймалося як закон, підпорядковуваний лише звичаєві громади.

Фактично донині в українській родині за святковим столом дружина обіймає почесне місце праворуч чоловіка. Загальновідомо, що, як і в усьому світі, права рука та правий бік мають набагато важливіше значення, ніж ліві. Правою рукою благословляють, хрестяться, скріплюють рукостисканням правий договір із купівлі-продажу, вітаються, тоді як лівака здавна підозрювали у причетності до нечистого. За українськими народними весільними традиціями, заручену вели з правого боку, а після вінчання чоловік обіймає своє визначальне праве місце.

У дохристиянський період історії гість обіймав найпочесніше місце – біля вогнища, з протилежного від входу боку – й сидів, як водиться, на підвищенні, що було символічним привілеєм божества. Господар, за багатовіковою традицією, приймав гостя стоячи, садовлячи його за стіл на покуті. У відповідності з вимогами родинного етикету, молодші сідали за стіл пізніше, а вставали раніше. Починати застільне вітання давалося право старшим не лише за віком, а й за соціальним станом [13]. Гість, увійшовши до хати, спочатку вітав чоловіка, а після – його дружину, підкресливши таким чином домінування глави сім'ї. Так само віталися і при наявності у хаті гостей, незважаючи на вже усталене шанобливе ставлення до них в українському середовищі.

За ритуалом християнської родинної гостинності належна міра значущості вітання хазяїв втілювалась у строгій послідовності поклонів. Переступаючи поріг чужої хати, гості звичайно моляться іконам і вклоняються хазяям, і, отже, почергово Богові, господарям й усім добрим людям. Поклін являє передовсім ритуальне нахилення голови як найважливішої частини тіла й символічної ознаки розуму і духовного стану людини. Людина, схиливши голову у поклоні, немовби «пропонує» себе іншим, своїм ближнім. У відповідності ж з православним церковним ритуалом, малий поклон (нахилення голови й торса, коли людина спроможна торкнутися землі рукою) застосовувався при читанні Євангелія, отриманні благословення від духовної особи й в інших духовних актах. Великий, або земний, поклон (головою до землі) вважається невід'ємним компонентом великопісних служб й підкреслено старанної молитви. Василій Великий склав на день Пятидесятниці для вечірнього богослужіння особливі молитви, супроводжувані колінопреклонінням. Колінопреклоніння й подальше розпрямлення статури знаменують падіння людини через гріх й вставання через Боже людинолюбство. У воцерковленому селянському середовищі «великим звичаєм» (тобто доземним поклоном) вітали не тільки духовну особу, але й заможних односельців, «малим же звичаєм» (поясним поклоном) обмежувались при вході у чужу хату, а також стосовно обміну люб'язностями між подружжями [2; 209].

Таким чином, явище гостинності зумовлене одвічною потребою людини у спілкуванні та історично закорінене у добу первісної культури й було об'єктивно детерміноване необхідністю реалізації людиною взаємної безпеки. Пізніше цей культурний інститут прийому і турботи про гостя набув відповідних нормування та ритуалізації й наснажився християнською моральною ідеєю любові до Бога і до ближнього. Прийняття християнства сприяло трансформаціям старих язичницьких форм гостинності, наповнивши їх новим символічним змістом за приписами нової прийнятої віри. Релігійність надавала гостю певного сакрального статусу, визначаючи модель його поведінки.

Список використаної літератури

1. *Байбурин А. К.* Жилище в обрядах і представленнях восточних славян / А. К. Байбурин; Изд. 2-е, испр. – М.: Языки славянской культуры, 2005. – 224 с.
2. *Бернштам Т.* Будни и праздники: поведение взрослых в русской крестьянской среде (XIX – начало XX в.) / Т. Бернштам // Этнические стереотипы поведения / [Под ред. А. К. Бабурина]. – Л., 1985. – С. 120–147.
3. *Горський В. С.* Святі Київської Русі / В. С. Горський. – К.: Абрис, 1994. – 173 с.
4. *Жайворонюк В. В.* Знаки української етнокультури: Словник-довідн. / В. В. Жайворонюк. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
5. *Михайлюк О. В.* Селянство України в перші десятиліття ХХ ст.: Соціокультурні процеси: Моногр. / О. В. Михайлюк. – Дніпропетровськ, 2007. – 456 с.
6. *Мойсеїв І.* Рідна хата – категорія української духовності / І. Мойсеїв // Сучасність. – 1993. – №7. – С. 151–163.

7. *Повчання Володимира Мономаха* // Історія української культури : зб. матеріалів / уклад. [В. І. Білик, Ю. А. Горбань, Я. С. Калакура та ін.] ; за ред. С. М. Клапчука, В. Ф. Остафійчука. – К. : Вищ. шк., 2000. – С. 59–64.
8. *Русавська В. А.* Гостинність в українській побутовій культурі XIX ст. : автореф. дис... канд. іст. наук : 17.00.01 – «Теорія та історія культури» / В. А. Русавська. – Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – К., 2007. – 19 с.
9. *Русавська В. А.* Історичні форми гостинності / В. А. Русавська // Питання культурології : зб. наук. ст. – К. : КНУКіМ, 2004. Вип. 20. – С. 131–136.
10. *Сапелкіна З. П.* Паломництво як соціокультурне явище: становлення і розвиток в Україні (середина XIX – початок ХХІ ст.): автореф. дис... канд. істор. наук: спец. 17.00.01 – «Теорія та історія культури» / З. П. Сапелкіна. – К. : КНУКіМ. 2006. – 20 с.
11. *Труды этнографическо-статистической экспедиции вь западнорусскій край, снаряженной императорским русским географическим обществом.* Юго-западный отделъ: Материалы исследования, собранные д.ч. П. П. Чубинским – С-Пб, 1872. – Т.1. – Вып. 1. – 670 с.
12. *Федорченко В. К.* Історія туризму в Україні: Навч. посібн. / В. К.Федорченко, Т. А. Дьорова; передм. В. А. Смоля. – К. : Вищ. шк., 2002. – 195 с.
13. *Хархаліс У. М.* Звичай, традиція, обряд, ритуал як форми відображення суспільних відносин / У. М. Хархаліс // Мультиверсум. Філософ. альманах. – К. : Центр духовної культури, 2004. – № 44. – С. 22–34.

Резюме

Розглядається еволюція гостинності, коли прийняття християнства сприяло відповідним трансформаціям старих язичницьких форм гостинності, наповнивши їх новим символічним змістом. Зазначається, що гостинність закорінена у первісну культуру й детермінована необхідністю реалізації людьми взаємної безпеки. Пізніше цей культурний інститут набув нормування та ритуалізації й наснажився християнською моральною ідеєю любові людини до Бога та до ближнього.

Ключові слова: культура, християнство, гостинність, українці, господар, гість, християнська родина.

Summary

Poplavska A. Influence of christianity on the culture of hospitality of Ukrainians

The evolution of the hospitality is considered in the article, when the adoption of the Christianity the old pagan forms of the hospitality were exposed the appropriate transformation, filled with new content as it was required by provisions of the new faith. Noted that hospitality is rooted in the era of the primitive culture and determined objectively by needs to implement the mutual security. Later this cultural institution of the receiving and taking care of the guests acquired the relevant regulation and ritualization and encouraged by the Christian moral idea of the love for God and the neighbour.

Key words: culture, Christianity, hospitality, Ukrainians, host, guest, Christian family.

Аннотация

Поплавская А.В. Влияние христианства на культуру гостеприимства украинцев

Рассматривается эволюция гостеприимства, когда принятие христианства способствовало трансформациям старых языческих форм гостеприимства, наполнивши их новым символическим. Отмечается, что гостеприимство корнями уходит в эпоху первобытной культуры и детерминировано необходимостью реализации людьми взаимной безопасности. Позже этот культурный институт приема и заботы о госте приобрел нормирование и ритуализацию и воодушевлен христианской моральной идеей любви к Богу и к ближнему.

Ключевые слова: культура, христианство, гостеприимство, украинцы, хозяин, гость, христианская семья.

Надійшла до редакції 14.11.2014 р.

УДК (94: 002.2):271.4(477)

Р.М. Шеретюк

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІ ЗДОБУТКИ КНИГОВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЧАЇВСЬКИХ ВАСИЛІАН

Актуальність дослідження. Почаївська василіанська друкарня на теренах Правобережжя до її самодержавно-православної ліквідації надбала значний потенціал у галузі книговидавництва. Її діяльність, справивши потужний вплив на духовну культуру автохтонного населення, стала вагомим внеском у плекання національної культури. Саме тому уваги заслуговують ті фактори, які з часом призвели до нищення Почаївського василіанського видавничого осередку та його наслідків.

Стан розробленості теми. Дослідження книговидавничої діяльності почаївських василіан знайшло фрагментарне висвітлення в російській історіографії XIX ст., представники якої не лише піддавали критиці видавничі набутки уніатів (А. Хойнацький), а й навіть ставили під сумнів її функціонування (Ю. Тиховський).